

zwart (zn, het -, zwarten) **1** de kleur waarbij geen enkele lichtstraal wordt teruggekaatst (de zuivere tegenstelling van wit, waaraan echter geen enkel materieel oppervlak ooit voldoet; vandaar het onderscheiden van verschillende soorten zwart, met verschillende mate van benadering tot het echte of absolute zwart) **2** (g. mv.; metonymisch; schaken en dammen) (degene die speelt met) de zwarte stukken of schijven **3** (g. mv.; verzamelnaam; metonymisch) zwarte kleren **4** (stofnaam) zwarte kleur- of verfstof

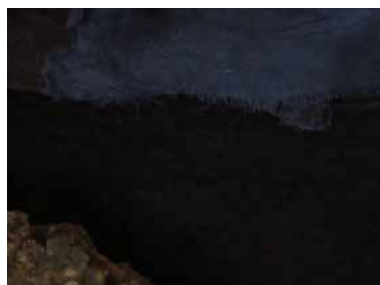
De geur van zwart is me dierbaar. Ik koester hem in vele gedaanten. Het meest nog wanneer hij me onverhoeds tegemoetkomt, uit mijn eigenste verre of nog verdere verleden, als een dampende herinnering. Maar vaak is hij het ook die me staande en gaande houdt, kop na kop, zoals nu terwijl ik dit artikel schrijf. En soms, of eigenlijk altijd, maar dat weet hij verduiveld goed te verbergen, houdt hij me gaande door zich grijnzend voor me uit te strekken.

Mijn verlangen naar hem laat zich niet stillen, zijn meest duistere kant laat zich niet door mij benoemen. Hoezeer ik dat ook zou willen kunnen. Door te vallen en weer recht te kruipen, heb ik geleerd hem met mate op te schenken. Want hoe vaker ik hem in al zijn zwarte zwaarte tot mij neem, hoe dichterbij ik al ben gekomen bij de rand van een onpeilbaar donker gat waarin geen lust meer is, geen slaap, alleen nog droogte.

Vanaf het moment dat ik mijn melktandjes had ingeruild voor exemplaren die ik zelf mijn koffietanden doopte, werd zwart stilaan een genot en het genot stilaan een verslaving. De geur van versgemalen bonen, onder negen bar van kokend water doordrongen, bood van langsom meer troost. In het bijzonder de bitterste soorten bleken bevorderlijk voor het bijeenschrijven van dagelijkse beslommingen en het voeren van bourgondische gesprekken. Zwart werd een trouwe vazal in de strijd tegen de gespannen verwachtingen van de tijd.

Met de jaren werd het zwart minder en minder aangemeld. Tegelijk kwamen onvermoede schakeringen aan het licht, werden herinneringen sterker gebrand en werd scherper en scherper wat donker is, en onbewust.

Zwart kreeg meer en meer betekenis. Het werd een ritueel in Wenen, waar ik in zijn favoriete koffiehuis gretig de bitterheid van de Oostenrijkse schrijver Thomas Bernhard slurpte. Kop per kop probeerde ik te vatten hoe hij met elke herhaling steeds een ander fragment belicht van wat één lijkt, maar in werkelijkheid duizendvoudig gebroken is. En hoe hij zo dichterbij hetgeen donker, onuitsproken en onzegbaar blijft.

Op een terras tussen de Via delle Botteghe Oscure en de Campo de' Fiori in Rome dwong A. F. Th. van der Heijden me tot latte macchiato's om zijn rouw te kunnen lezen en de pyrrusoverwinning te vieren van de literatuur op het onuitsprekelijke en onontkoombare van een kind dat is gestorven. Bevend zette ik ooit shot na shot om te kunnen volharden in een bedrijf waar de omgang met werknemers en de algemene strategie inktzwart waren als de kleren van de directrice. Zwart als de nacht daarentegen, maar even krachtig en aangenaam uitdijend, zijn telkens de ristretto's na het luide en gulle avondeten bij vrienden die de kunst verstaan waarmee een Italiaanse barista is grootgebracht.

De geur van zwart is me dierbaar. Melk gebruik ik zelden, maar een glas water mag niet ontbreken. Want alleen maar zwart droogt uit. Dan blijft uiteindelijk enkel nog het beven voor de afgrond.

Dat is het probleem met zwart. In de kunst is het niet anders. Ook daar koester ik zwart in de vele gedaanten waarin het zich toont, in houtsnede, zwart-witfoto of schilderij. Het is de essentie die zichtbaar wordt doordat het overtollige is weggesneden, het is wat onbelicht blijft en de tegenpool voor elk levendig verlangen naar licht en kleur. In de kunst komen we dichterbij het onzegbare en onmetelijke. Maar als het zwart overheersend wordt, zwelt tot een absoluut monochroom vlak, zoals in de laatste fase van Mark Rothko's *color field painting*, is er geen leven meer mogelijk.

Uit zwarte gaten kan geen licht ontsnappen. Zelfs niet de geur van koffie.
| Ewald Peters

BACK TO BLACK

Is zwart altijd zwart of zijn er nuances? Wat is het verschil tussen roetzwart, pekzwart en gitzwart? En waarom noemen wij deze schakeringen zo? De expo *Back to black*, die deel uitmaakt van de vaste opstelling van het Hof van Busleyden, gaat op zoek naar de kunsthistorische betekenissen van zwart en onderzoekt onze huidige beleving van Bourgondisch zwart. In de status van de Bourgondische machthebbers speelde kleur namelijk een belangrijke rol. Zwart riep bijvoorbeeld uitgesproken associaties op als 'voornaamheid' of 'rouw'. Van die historische kleurenkennis is echter weinig overgeleverd. Wat we wel weten, is dat kleur voor zestiende-eeuwse stedelingen veel meer was dan alleen een visueel fenomeen. In de expo ligt de focus op zwart. Vertrekkende van historische receptenboeken en Bourgondische portretten wordt de vraag gesteld wat er zou gebeuren als we de Bourgondische kleuren vandaag opnieuw zouden vervaardigen en beleven zoals eeuwen geleden.

Tot 21.06.2021

Hof van Busleyden

Frederik de Merodestraat 65, 2800 Mechelen

www.hofvanbusleyden.be